

אבל חלק הכהנים אפילו מחיים הוא ממון גבוה, שהכהנים משלחן גבוה זוכים. ולפי זה כהן המקדש בחלקו בקדשים קלים, אפילו מחיים — אינה מקודשת. וכן כתב הריטב"א. ויש אומרים שלפי האמת אין חילוק בין מחיים לאחר שחיטה, אלא חלק הכהנים לעולם ממון גבוה הוא וחלק הבעלים — ממון שלהם הוא. והחילוק המוזכר בסוגיא אינו אלא לפי ה'סלקא דעתין' בסוגיא בב"ק. (דעה זו הובאה ברמב"ן).
וע"ע: קצות החושן תו, א; שו"ת אחיעזר ח"ג סב. וראה עוד כללים ופרטים בסוגיא זו, בב"ק יב-יג.

'לאחר שחיטה' — פירוש, לאחר ארבע עבודות. כלומר אחר זריקת הדם, שאז מתחלק הבשר לכהנים ונקרא 'מקדש בחלקו', ולא לאחר השחיטה גרידא. (רש"י בבא קמא עו. ד"ה דר' יוסי הגלילי. וע' גם בדבריו כאן בד"ה משלחן. וכעין זה להלן נז. 'אתיא שחיטה ומכשרה לה' פרש"י: 'עם שאר עבודות').

'אל יכנסו תלמידי רבי מאיר לכאן... דחק סומכוס ונכנס...' — יש מי שכתב לשמוע מכאן, שעל התלמיד מוטל לדחוק עצמו ללמוד תורה אפילו בניגוד לרצון הרב. (חידושי בתרא מהמסביר' — נזיר מט: ויש לדהות את ראייתו זו, מפני שסומכוס ידע בעצמו שללמוד תורה הוא בא, והרי ר' יהודה פירש טעמו מפני שאינם באים ללמוד. [וכדוגמת מה שאמרו (בנזיר מב.) 'רבי ישמעאל אומר... מפני שהיא משרת — היכא דידעינן דלא מתרא, שפיר']
(ע"ע בשו"ת המיוחסות לריב"ש סו"י יא).

'זכי אשה בעזרה מנין' — ערש"י ותוס'. ויש לציין לרש"י סוטה ח. (ד"ה אקורבנייהו) שכתב שהיולדות אינן יכולות ליכנס מפני שהיו מחוסרות כפורים. ומשמע דבלא"ה מותר. ושמא אף לרש"י אין איסור אלא בכניסה שלא לצורך, דומיא דישאל בעזרת כהנים ששנינו בפ"ק דכלים אין ישראלים נכנסים לשם אלא בשעת צרכיהם, אבל לצורך מותר. ובוה מתישבות קושיות התוס'.
(ע"ע מקדש דוד — קונטרס אחרון סי' ה סוף ס"ק ה).

'יאמרו, מאיר שכב יהודה כעס יוסי שתק, דברי תורה מה תהא עליה...' — יש לפרש בדרך זו: התלמידים ששמעו את קושית רבי יהודה, לא ידחו דברי רבי מאיר באמרם: רבי מאיר שכב ואילו היה בחיים, היה מיישב דבריו. והיות ורבי יהודה כעס ונעלם ממנו הישוב, לכך גם נתעלם ממנו ישוב הקושיא, אך רבי יוסי ששתק ולא השיב, והרי הוא לא שכב ולא כעס, אם כן תורה — של רבי מאיר — מה תהא עליה — כי יאמרו התלמידים שדבריו נסתרו. (בן יהודע — נזיר. וע"ע מהרש"א ופני יהושע כאן).

דף נג

הערות ובאורים בפשט

'כוותיה דר' יוחנן מסתברא, דתניא: מנין שאין חולקים מנחות כנגד זבחים... סתם ספרא מני רבי יהודה' — ואם תאמר, אם אכן אין לו בקדשים שום זכות וקנין-ממון, ולא ניתנו לו אלא

לאכילה, 'כאש' — מה אש לאכילה אף הוא נמי לאכילה, אם כן, מדוע צריכים אנו ללימוד מן הכתוב שאין חולקין זבח כנגד מנחה, והלא אינם שלו להקנותם ולחלקם?

ויש לומר, הוה אמינא כאשר שני הצדדים מסכימים, יכולים הם לקבוע את אופן חלוקת הקדשים שנתנה להם התורה, שצורת החלוקה לזכות כל אחד בחלקו למצות אכילה, תהא כפי שנתרצו ביניהם. קא משמע לן שחלוקתם אינה כלום, ורשאי זה שאכל את המנחה לתבוע את חלקו בזבח, כיון שלא הפסיד חלקו, שהרי אין לו בעלות להקנותו לאחרים (חזון איש).

ובזה מובן מדוע צריכים לימודים מיוחדים על הצורות השונות של החלוקה, זבחים ומנחות, זבחים ועופות, מחבת ומרחשת וכו', שלכאורה תמוה מה מקום לחלק בין אם מחליף דברים דומים או דברים שאינם דומים, השאלה העקרונית היא אחת: האם יש לו בעלות לשאר צרכים, אם לא?

אלא סלקא דעתך שדין חלוקת-קדשים שאמרה התורה, נקבע לפי ההסכם שקבעו הם ביניהם, ולכן יש סברה להבחין בטיבו של הסכם זה, אם הוא חלוקה בדברים זהים או רחוקים זה מזה (אילת השחר). ואולם בשפת אמת (במנחות עג) צידד שבהסכמת שני הצדדים, רשאים הכהנים להחליף קרבן תמורת קרבן, שכל אחד הרי הוא כאילו נותן מתנה את חלקו. והלימוד שלמדו כאן בא לומר שאין יכולים לכופף זה את זה, שהיה עולה על הדעת, כיון שאין בכל מנחה כדי לחלק לכולם אלא חלק זעיר. (ובפרט במנחת הסולת שטעונה אפיה, והחלק המגיע לכל כהן אינו ראוי ללישה ולאפיה בפני עצמו — כדברי הרמב"ם הל' מעשה הקרבנות י, טו), 'יכולים הכהנים לחייב זה את זה ליטול אחד את חלק חברו תמורת חלק חברו בקרבן אחר, [כעין דין גוד או אגוד' בשותפין, בדבר שאין בו כדי חלוקה]. על כך בא הלימוד שאינם רשאים לעשות כן, אבל בהסכמה — יכולים. 'וצריך עיון בזה לדינא'.

א. לא הבנתי כיצד י'פרש השפת-אמת קושית הגמרא מ'הגרגרים חולקים', הלא יש לפרש חולקים בהסכמה. גם בתורא"ש משמע שאפילו בהסכמה אינם בתורת חלוקה.

ב. ע"ע בספר כנסת הראשונים (מנחות שם) שחקר, ותלה זאת במחלוקת הראשונים, האם יסוד הדין שאין חולקים הוא משום חוסר בעלות, כיון שאוכלים משלחן גבוה, או משום בזיון קדשים. ונפקא מינה בחלק הבעלים של קדשים קלים, שאינו אכילה 'משולחן גבוה' להתוס' בב"ק (יב:). וכן תלה בזה את הספק שבתוס' במנחות, האם גם באותו קרבן ממזג נאמר דין זה שאין חולקים.

'זהרי שביעית דכתיב בה יובל הוא...' — ושביעית ויובל שוים לענין קדושת שביעית. (תורא"ש. וע' כו"ב להלן נח.).

(ע"ב) 'שגגת מעשר דרבי יהודה שגגת הקדש דרבי מאיר שניהם אין אשה מתקדשת בהם, חדא לפי שאין אשה רוצה וחדא לפי שאין שניהם רוצים...' — וטעמו של רבי יהודה שבשגגת הקדש מקודשת ובשגגת מעשר אינה מקודשת, כי במעשר אינה יכולה ליהנות ממנו חוץ לירושלים, אבל הקדש שהיא רשאית ליהנות ממנו, אעפ"י שנתחלל על ידה, אינה חוששת בכך ומקודשת. ורבי מאיר סבר חוששת היא על כך ואינה מקודשת (תורי"ד).

'אלא איהו מי לא ניחא ליה דניקני איתתא ממילא' — אין לפרש שנוח לו לעבור עבירה, וגם אילו ידע שהם הקדש, לא היה נמנע מלקדשה בהם. אלא יש לפרש, כיון שהיה שוגג ויש לו כפרה בקרבן מעילה, הרי כאשר נודע לו אחר כך שחטא, נוח לו בד"ע בד באותם קידושין, לפי שבדעתו של אדם אין הדבר חמור לו כל כך, לאחר שכבר נעשה מעשה, ונוח לו בזה שהיה לו כסף לקדש. (אילת השחר, עפ"י שיטה לא נודעה למי, ועע"ש).

'בעי מיניה רבא מרב חסדא: אשה אין מתקדשת, מעות מהו שיצאו לחולין? ... במכר מאי?...' — שורש הספק הוא, מהי סיבת חילול ההקדש; חלות הקנין בפועל, או צורת הקנין, גם אם אינו חל בפועל, שהרי עבר על ציווי התורה. [כפי שסובר רבא (תמורה ה) 'כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד, אי עביד לא מהני', ואעפ"כ לוקה משום דעבר אמימריה דרחמנא].
 ופשטו את שתי הספקות, שהחילול הוא תוצאה של חלות הקנין בפועל. [על כל פנים בקדושת דמים. אבל בקדושת הגוף יש לומר שאין המעילה שייכת להוצאת הדבר להיות חולין. ויש לתלות בזה מחלוקת רבי מאיר ורבי יהודה]. (עפ"י שו"ת אחיעזר ח"ב מו, ב. ע"ש באורך. ובתורא"ש פירש הספק, שאפשר אעפ"י שאינה מקודשת יצאו המעות לחולין משום שמעות אינם חוזרים. ומשמע שלפי מה שפשטו שאינו מתחלל, המעות חוזרים, כי ודאי אין האשה חפצה באותן מעות. וע"ע ברכת אברהם. וע' שערי שמועות בבאור הספק 'במכר מאי').

'ככתבם וכלשונם'

'הצנועים מושכין את ידיהם והגרגרנים חולקים. מאי חולקים — חוטפים' —
 'ואין להתקוטט בעבור שום מצוה, שהרי שנינו הצנועים מושכים את ידיהם מלחם הפנים (דרכי משה ומג"א או"ח נג, כב. וע"ש במשנ"ב ובקיצור שו"ע כט, ט; חרשי הנצי"ב — יומא לט).
 'ואסור לאדם להתפלל (לפני העמוד) בלא רצון הציבור. וכל מי שמתפלל בחזקה ודרך אלימות — אין עונין אמן אחר ברכתיו. אם יש בו יראת שמים — יברח מהעמוד, אם רואה אפילו רק יחידים שאין רוצים בו. וכל מצוה שהיא במחלוקת — אינה מצוה. ולא יתקוטט לעשות מצוה שאינה מוטלת עליו, שהרי אכילת קדשים בודאי מצוה גדולה היא, ומכל מקום שנינו בלחם הפנים שהצנועים מושכים את ידיהם מהחלוקה אם מתקוטטים בעד זה, (כדאיתא ביומא לט.). ועל זה אמרו, כל השם אורחותיו זוכה ורואה בישע אלקים' (ערוך השלחן שם).

דף נד

'ומשנתנו בכתנות כהונה שלא בלו' — התוספות הקשו, הלא בגדי כהונה כלי-שרת הם ואין כלי שרת מתחללים, ואם כן כיצד מקודשת בשוגג לרבי יהודה, ובמזיד לרבי מאיר? ותרצו שאותן כתנות לא התחנכו עדיין לעבודה ואין קדושת כלי שרת עליהם אלא קדושת בדק הבית. (וצ"ב לשון הגמרא 'שלא בלו', שמוה משמע אפילו הם כבר בשימוש, והול"ל 'בכתנות חדשים').
 והרמב"ן והריטב"א כתבו שבגדי כהונה אין דינם ככלי שרת, שאינם אלא מכשירי עבודה ולא משמשים לעבודה בגופם. (ואמנם מצינו שנקרא 'כלי שרת' (ע' יומא מה. וברש"י), אך לענין מעילה אין דינם ככלי שרת ממש).

וכבר שאלו האחרונים, מדילפינן (ביומא כד.) שבגדי כהן גדול טעונים גניזה לאחר שימושם, ולפי שיטה זו שאינם 'כלי שרת' אין טעם בדבר. ויש שכתבו שגזרת הכתוב היא דוקא בבגדי כהן גדול ולא בשאר בגדי כהונה. (ע' משנה למלך כלי המקדש ד, ח, ה; שער המלך מעילה ה, יד; חזון איש מנחות ל, א; מקדש דוד לו, ב (לה, ג); אבי עזרי כלי המקדש ח, א מעילה ה, יד; שו"ת שבט הלוי ח"ו — סוף קונטרס הקדשים, (דובב מישרים ח"א סו); מנחת מרדכי — על ספר מקדש דוד לו אות טו, ועוד).

דף נג

קח. האם רשאים הכהנים לחלק מנחה כנגד מנחה או זבחים, אם לאו?

אין חולקים קרבן כנגד קרבן, מנחות זבחים או עופות, קדשי קדשים וקדשים קלים, ואפילו חלוקת קרבן אחד כנגד קרבן אחר מאותו סוג, אלא כל קרבן וקרבן מתחלק לכל הכהנים שבאותו בית אב. ואפילו לא יגיע לכל כהן כזית. (וכל מנחה... לכל בני אהרן תהיה איש כאחיו). [וזהו ששנינו בלחם הפנים, לאחר שנשתלחה בו מארה, כל כהן המגיעו כפול — הצנועים מושכים את ידיהם והגרגרנים חוטפים].
א. כתב החזו"ן-איש: אפילו שני הצדדים מסכימים — אין תוקף לחלוקה זו, וזה שאכל את המנחה לא הפסיד חלקו בזבח האחר. ובשפת אמת (מנחות עג) נקט שבהסכמת מותר להחליף, שכל אחד כנותן מתנה את חלקו.

ב. התוס' (במנחות עג). צדדו האם גם בקרבן אחד אין חולקים זה עם זה חלק כחלק בשוה, או שמא רק קרבן תמורת קרבן אחר, אפילו מאותו הסוג.

ג. משמע בגמרא שלדברי רב בדעת רבי יהודה, רשאי הכהן להחליף חלקו בבשר תמורת חלקו של חברו. וצ"ל לפי"ז שברייטא דספרא אינה אליבא דרבי יהודה ומצינו כגון זה [ערש"י זבחים סט. תוס' בכורות מב. ד"ה אלמה; ריטב"א שבועות יג; קרן אורה זבחים פא; רא"מ הורביץ עירובין צו. ואפשר אביי חולק על כך. ע' יומא מא. שהעלינו ב'תיובתא' מכח הכלל סתם ספרא ר"י]. או י"ל תרי תנאי ואליבא דרבי יהודה).

דפים נג — נד

קט. המוציא מעות או חפץ של הקדש בשוגג, האם יש בו דין מעילה והאם ההקדש מתחלל בכך? לקח בהם חפץ מחברו, האם קנה אם לאו?

לרבי יהודה, הקדש מתחלל בשוגג. ולרבי מאיר, רב חסדא אמר שהמוציא מעות של הקדש בשוגג לקנות בהם חפץ מחברו — לא קנה, ומעות לא יצאו לחולין. ולפי זה אין מעילה לרבי מאיר אלא באוכל של הקדש או בנהנה מגופו (רש"י ותוס'), אבל לא בהוצאה לרשות אחרת. (כן פירש רבין בשם בר פדא. ועולא אמר משמו שיש קרבן מעילה בשוגג אעפ"י שאינו מתחלל, ודחו זאת). רב חולק וסובר שלרבי מאיר הקדש מתחלל בשוגג.

א. מדברי התוס' (ד"ה גמר) ועוד ראשונים מבואר שהנאה מגוף ההקדש, אפילו אינה הנאה של כילוי כגון ששקל משקולות כנגד מעות הקדש — מעל. יש אומרים שלא מעל בכולו אלא לפי טובת הנאתו בלבד. ואם נתכוין לגזולו [כגון שסבור שהוא של חברו] ונהנה — מעל כנגד כולו (עתוס' נה. ד"ה אין; רמב"ן נד:). ובתורי"ד משמע שאפילו לא נתכוין להוציא — מעל בכולו.

יש סוברים שלא מעל אלא באכילה וכיוצא בה, הנאה של כילוי. (ערמב"ן בשם ר"ח).

ב. התורי"ד כתב שרבי יוחנן, מכך שפירש טעמו של רבי מאיר משום קידושי טעות, משמע שחולק על רב חסדא וסובר שלרבי מאיר הקדש מתחלל בשוגג בעלמא. ואולם מדברי רש"י ותוס' מבואר שדברי רבי יוחנן ודברי רב חסדא טעם אחד להם, שלכך לא קנה, כי אילו היה יודע לא היה מוציא, וזהו הטעם שלא נתחללו המעות בשוגג.